

Menšinová škola

Anotace:

Aktivita se zabývá postavením kulturně odlišných menšin a možnostmi jejich integrace do společnosti prostřednictvím škol a vzdělávání. Využívá příkladu menšinové školy, které fungovala v meziválečném Československu.

Vzdělávací cíle:

na konci lekce žáci

- vyjmenují jednotlivé strategie, které mohou přispět k integraci menšiny (národnostní, kulturní, etnické) do okolní společnosti;
- znají židovskou menšinovou školu v první Československé republice a důvody jejího vzniku;
- dokáží vyjmenovat klady a zápory menšinových škol a zaujmout vlastní postoj k tomuto typu školy.

Cílová skupina: žáci 7. až 9. ročníků ZŠ, žáci SŠ

Časová dotace: 135 min

Metodické zařazení, použité techniky a metody: v rámci koncepce Čtením a psaním ke kritickému myšlení: T-graf, E-U-R (evokace – uvědomění – reflexe), brainstorming, párové čtení, bod zlomu, dále četba s porozuměním, týmová práce. V rámci metody Facing History and Ourselves je aktivita zařazena do bloků: Jedinec a společnost, My a oni, Historická studie.

Pomůcky: flipové papíry, fixy, pracovní listy, dataprojektor a promítací plocha, počítač, powerpointová prezentace – text Česká otázka ve státě Tironim, vytištěné texty přiložených historických článků z novin, papír na poznámky a tužka.

Návrh průběhu lekce:

1. Začněte lekci krátkým úvodem. Například v tomto smyslu...

Menšina se vždy nachází ve složitém postavení, byť žije v demokratickém státě. Je na ní nezdědka vyvíjen tlak, aby se co nejvíc přizpůsobila většině, nebo dokonce úplně s většinou splynula, její členové bývají vystaveni větší kritice a často neobjektivnímu posuzování ze strany většiny. Jaké strategie může menšina (národnostní, kulturní, etnická) zvolit, aby ve společnosti obstála, aniž by musela rezignovat na svou svébytnost?

2. EVOKACE: Rozdejte všem žákům vytištěný text Česká otázka ve státě Tironim (varianta: promítněte tento text) a vyzvěte je, aby si text samostatně přečetli. Věnujte pozornost tomu, aby porozuměli všem výrazům a pochopili smysl textu.

3. Vyzvěte žáky, aby formou brainstormingu navrhovali, co by mohlo pomoci zlepšit situaci české menšiny ve státě Tironim. Žáci vychází z informací obsažených v úvodním textu i ze své osobní zkušenosti s členem jakékoliv menšiny. Nápady zapisujte na flipchart. Nechte žáky vyjmenovat co nejširší škálu nápadů a strategií, případně je otázkami podněcujte k dalším nápadům. Vhodné je, aby zazněl návrh poskytnout české menšině kvalitní vzdělání.

4. Rozdělte žáky do malých skupin (4-6 žáků ve skupině). Každá skupina obdrží flipový papír, na který si dle svého rozmyslu libovolně graficky znázorní, jaké by byly výhody a nevýhody menšinové české školy ve státě Tironim. Uvedte tuto část např. tímto kontextem:

Mezi klíčové strategie posílení postavení menšiny patří vzdělanost a vzdělávání. Rodiče dětí uvažují nad založením menšinové školy. Zapište si výhody a nevýhody menšinové školy. Je podle vás lepším řešením spíše menšinová škola nebo integrace dětí z menšiny do většinových škol? Oba modely mají své klady a zápory. Pokuste se nyní na flipchart pomocí T-grafu vyjádřit klady a zápory menšinové české školy ve státě Tironim.

Poté, co si skupina vyjmenuje klady a zápory, nechť se rozhodne, zda školu založit či nezaložit.

5. Po skončení skupinové práce nechte jednotlivé skupinky jejich řešení představit. Shodli se ve skupině, zda školu založit či ne? Jak se k rozhodnutí dopracovali?

Poznámka 1: Příklad fiktivního státu, ve kterém je česká menšina, jsme volili z důvodu, aby se žáci dívali na problém z pohledu menšiny, aby si uvědomili, jaké problémy menšina řeší a vyhnuli se postoji zvenčí – jak to mají oni, jak to má konkrétní menšina dělat.

Poznámka 2: Příklady argumentů pro a proti, které žáci nacházejí při zpracování T-grafu (výčet je nekompletní):

Klady: žáci mohou komunikovat vlastním jazykem, jsou ve škole „mezi svými“, cítí se zde bezpečně, učitelé jsou většinou ze stejné menšiny jako oni, učí se o dějinách vlastního národa, neodcizují se své kultuře, tradicím a zvykům.

Zápory: nemají dostatek příležitostí setkávat se s příslušníky většiny nebo dalších menšin, které ve státě žijí, učitelé jsou většinou ze stejné menšiny jako oni, nenaučí se pořádně jazyk většiny, na menšinovou školu nemusí navazovat další střední a vysoké školy, hrozí nedostatek učebnic, bezpečnostním rizikem jsou útoky kvůli nesnášenlivosti.

6. UVĚDOMĚNÍ: Další část aktivity uveďte tím, že zatím jsme řešili postavení české menšiny ve fiktivním státě Tironim. Nyní se přeneseme do reality, a sice do Československa roku 1920, kdy spolu dva významné proudy uvnitř pražské židovské komunity – sionisté a Čechožidé – zápolili, zda založit či nezaložit menšinovou židovskou školu.

Poznámka 3: Stručné objasnění pro pedagogy, co bylo českožidovské a sionistické hnutí, najdete na konci metodiky.

Rozdělte žáky do dvojic a rozdejte jim texty – do každé dvojice text stejný. Nechte žáky přečíst tyto texty metodou párového čtení, jež spočívá v tom, že si dvojice žáků jim přidělený text rozdělí na poloviny. Nejdříve si oba žáci souběžně přečtou první polovinu. Pak jeden z dvojice, „zpravodaj“, reprodukuje z paměti vlastními slovy přečtený obsah; druhý, „tazatel“, sleduje text, navrhuje zpravodaje k informacím, které zapomněl, dává doplňující otázky. Společně si tak naslouchají, vyjasňují si informace a shrnují je vlastními slovy. Pak přečtou druhou polovinu textu a role si vymění. Po skončení čtení nechte jednu z dvojic prezentovat obsah textu, který si přečetli, jinou dvojici nechte stejným způsobem představit druhý text. Ostatní sledují prezentaci, aby mohli doplnit případné chybějící informace.

7. Historický kontext: Židovská škola v Jáchymově ulici byla roku 1920 skutečně založena. Můžete žáky krátce seznámit s její historií a využít informací a fotografií z webu <https://www.holocaust.cz/zdroje/prezentace/jachymka/>.

8. REFLEXE: Závěrečné shrnutí: Žáci ve dvojicích diskutují nad zadanými otázkami. Když se shodnou na odpovědi, spojí se s jinou dvojicí a shodnou se na společné odpovědi. Následně proběhne diskuse ve třídě

- Kdo stál u zrodu tzv. židovské školy v Jáchymce?
- Jaké cíle sledovali zakladatelé i odpůrci založení školy?
- Našli jste shody či rozdíly při srovnání vašich T-grafů a argumentů sionistů a Čechožidů?

Závěrečná reflexe hodiny:

Nejdříve se zeptejte na pocity, jestli diskuse probíhaly v klidu, nebo vyvolaly nějaké emoce, zda neproběhl nějaký konflikt, nebo se vždy dokázali shodnout.

- Které věci vedly ke shodě a kde se jejich názory lišily?
- Zeptejte se žáků, která část aktivity byla pro ně nejnáročnější a proč.
- Uvědomili si něco o sobě nebo o společnosti?

Pracovní materiály jsou na dalších listech

1. Úvodní text

- Česká otázka ve státě Tironim
(Inspirováno textem historika Michala Frankla z Naši nebo cizí o postavení židovské menšiny v českých zemích ve druhé polovině 19. století.)

2. Dobové texty z novin z roku 1920

- Židovský spolek v Praze, Židovská škola, Židovské zprávy, č. 18, 31. 8. 1920
- Dr. Kleiner, Židovské národní školství, Rozvoj, č. 6, 10. 7. 1920
- Českožidovské a sionistické hnutí a židovská škola

Česká otázka ve státě Tironim

Žijete se svou rodinou, příbuznými a kamarády ve státě s neobvyklým názvem Tironim. Do této země se přistěhovali již vaši prarodiče, vy jste se tu narodili a cítíte se tu doma. Mluvíte dvěma jazyky, tironimským – jazykem státu, kde žijete, a českým – jazykem své rodiny.

I když jste se tu narodili, mnoho lidí i vašich spolužáků se na vás dívá jako na „jiné“, jako na ty, kteří se liší. Nelíbí se vám to a nechápete, proč byste neměli mluvit česky. A proč byste neměli dodržovat zvyky, které se ve vaší rodině dědí z generace na generaci? Líbí se vám a máte je rádi.

Lidé v Tironimu se na Čechy dívají jako na ty, kteří mají odlišnou, „horší“ kulturu a zvyky, než jsou tironimské. Navíc se o vás povídá, a to i mezi novináři, že prý škodíte společnosti hospodářsky. Dokonce i ti, kteří se vás zastávají, si často myslí to samé.

Často se totiž domnívají, že tradiční češství je příliš uzavřené a je plné zastaralých, moderní společnosti nepohodlných zvyků. Od Čechů většinou očekávají zásadní kulturní proměnu: zatímco v osobním životě se Češi mohou hlásit k vlastní tradicím a zvykům, ve veřejném životě se mají češství vzdát.

Nechcete nadále snášet podobné výtky a odsuzování okolí a nechcete ani rezignovat na svoji kulturu, tradice a zvyky.

Jakým způsobem se pokusíte situaci řešit?

Židovský spolek v Praze, Židovská škola, Židovské zprávy, č. 18, 31. 8. 1920

Židovský školský spolek v Praze obrací se k židovským rodičům v Praze s tímto projevem:

Na židovskou školu se s mnoha stran útočí, namnoze se pochybuje o jejím právu na existenci. Veškeré námitky jsou však pouhými hesly, jichž se snad může používat ve volebních štvanicích, které však postrádají věcného podkladu.

Slyšíme stále tyto výtky:

1. Židovská škola je konfesijní a tudíž zpátečnická;
2. žid. škola je zastaralá, označována jest jako „cheder“;
3. žid. škola (a tu se mění výtky dle toho, kdo je činí) germanizuje, po příp. počestňuje;
4. žid. škola prohlubuje propast mezi Židy a jejich okolím.

Všechna hesla se bortí, když se tímto arci obtížným předmětem blíže zabýváme.

1. Židovská škola není konfesijní, nýbrž má býti přizpůsobena židov. svérázu naší mládeže. Náboženství bude vyučováno v těchže rozměrech jako na všech jiných školách, o nic víc, o nic méně.

2. „Chedrem“ rozumí se u nás (zdali právem, jest jiná otázka) zastaralá, konfesijní škola v nehygienických místnostech a s nemoderními methodami vyučovacími atd. Naši odpůrci libují si v nadmíru pohodlné argumentaci, nanášejíce tyto staré pojmy na naše nové směry a vyhýbajíce se důkazům. Oproti jejich námitkám bude židovská škola odpovídati nejmodernějším zkušenostem hygieny a výchovy a bude v tom ohledu školou vzornou. Podotýkáme, že v mnohých městech Německa, dále ve Vídni a v Štýrském Hradci takové židovské školy již jsou, a že jejich úspěchy převyšují výsledky ústavů všeobecných.

3. Základní vyučovací jazyk židovské školy v Praze je čeština, zároveň však byl vzat náležitý zřetel v učebné osnově k jazyku německému. Cílem židov. školy v tomto směru je: aby židovské dítě, opouštějíc židovskou školu, ovládalo obě řeči.

4. Naším heslem je odklon od každého šovinismu, čímž je vyvrácena i čtvrtá námitka. Propast mezi židovským a nežidovským obyvatelstvem bude jistě překlenuta, když naše mládež nebude v šovinistických školách vychovávána pro boje jinonárodní.

Ve školách všeobecných vidí židovské dítě záhy, že židovský svéráz je předmětem posměchu a ponížení. Ve škole naší má židovské dítě být vychováno k sebeúctě a tím i k vnitřnímu souladu. Mladá generace je čím dál tím více židovství odcizována, což zavdává podnět k oprávněným steskům. Vědomosti o židovství berou za své...

Kdo tudíž nechce býti spoluvinen tím, že naše mládež se židovství jinak odcizí, ten jistě židovské škole své sympatie a aktivní spolupráce neodepře.

Text článku je zkrácen.

Dr. Kleiner, Židovské národní školství, Rozvoj, č. 6, 10. 7. 1920

Členové Svazu Čechů-židů upozornili na ústředí na některé skutečnosti, z nichž možno souditi, že sionisté podnikli kroky, směřující k tomu, aby jejich požadavky po zvláštním „národním školství židovském“ přešly se stránek programů ve sféru praktického provádění. (...)

I.

Židovské školy! Pamatujeme se na ně dobře. Není to tak dlouho, co zmizely poslední z českého venkova. Tyto školy, odlišné svou konfesností a svou německou řečí vyučovací, staly se v českých krajích už dávno, než zanikly (a jsou posud na Moravě) jednou z příčin docela zřejmého napětí mezi židy a ostatním občanstvem. K vůli tomu, že byly zrušeny, nestal se dotýčný poměr hned ideálním. Bylo na obou stranách ještě dosti zjevu, které tomu bránily, ale tolik je nutno uznat, že by celkové postavení českého židovstva bylo mnohem horší, než bylo a jest, kdyby den převratu byl zastihl i u nás tyto školy v plné působnosti.

II.

Netoužíme proto nijak po obnově dřívějšího stavu. I kdyby snad se měl novým poměrům učinit ústupek co do vyučujícího jazyka a vyslovujeme se proti tomu, aby je zřizoval stát tím rozhodněji, že mají být postaveny na základě velmi nejistém, na „židovské národnosti“. (...)

Od škol, zřizovaných od státu jen pro ty děti, jichž rodiče je tam ze své vůle pošlou, je nenáhlý, ale docela jistý vývoj ke školám, které budou židovským dětem jedině přístupné. Při přeplnění některé všeobecné státní školy dojde jistě nejdříve k faktickému nátlaku směřujícímu k tomu, aby židovské děti odchodem na „národně-židovskou“ školu učinily místo. Počne to potížemi židovským rodičům a dětem při zápise a skončí to ústrky ve škole a nespravedlností při klasifikaci. Až se zase jednou vzedme antisemitská vlna, poskytne existence národních židovských škol i citlivějšímu svědomí pohodlnou možnost, aby via facti se „očistily“ české školy a děti židovské aby byly sehnány do menšinových škol, podle lásky k dotýčné menšině vypravených. Mohlo by se říci, že když je možno, aby židovští žáci v neklidných dobách trpěli naznačeným způsobem, že právě výlučně židovské ústavy se stanou posledním útočištěm. Bohužel je zde lék horší než nemoc sama, protože dodává trvalosti následkům dočasného záchvatu a tvoří podmínky, ze kterých se může snadněji opakovati. Nevýhody hmotné, které takový stav bude míti pro vrstvy chudší, jsou vůbec nenapravitelné.

Vzniknou druhořadé ústavy vypravené jistě velmi špatně po stránce věcné. Jak to bude s vypravením po stránce osobní? Na dohlednou dobu bude nedostatek kvalifikovaných učitelů jak pro školy obecné, tak zvláště pro střední.

Otázka zvláštních, „židovskému národnímu přesvědčení“ vyhovujících učebnic bude při nečetnosti ústavů vyššího stupně také poněkud obtížná.

Text článku je zkrácen.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Českožidovské a sionistické hnutí a židovská škola

Ústava nově vzniklé Československé republiky z roku 1920 přiznávala státům uznaným národnostním a náboženským menšinám, včetně židovské, právo na vlastní školy.

Potřeba vlastní „národní“ školy vyvolala diskuzi uvnitř židovské komunity, která v této otázce nebyla jednotná. Proti sobě stanuly názory sionistické a asimilantské větve, kdy asimilanté, kladoucí si za cíl co nejvíc splynout s většinovou společností, nepovažovali potřebu samostatného židovského školství za důležitou a volali hlavně po tom, aby židovské děti chodily do českých škol. Naproti tomu sionisté zdůrazňující národní a kulturní svébytnost židovského národa chtěli založením vlastní školy zlepšovat uvědomění si těchto specifíků v rámci židovské menšiny. Obě hnutí se v českých zemích etablovala v poslední čtvrtině 19. století. Své názory představitelé obou hnutí publikovali v periodících, kterými byly asimilantský *Rozvoj* a sionistické *Židovské zprávy*.

Důvody sionistů pro vznik samostatné židovské školy lze shrnout takto: nejde o školu konfesijní, ale o školu přizpůsobenou židovským specifíkům. Škola negermanizuje, ani nepočesťuje – vyučuje se česky, přičemž němčina patří k vyučovaným předmětům a dítě opouštějící tuto školu by mělo ovládat češtinu i němčinu. Bude-li židovské dítě vychováno bez posměchu okolí pro svůj židovský „svéráz“, bude mít více sebeúcty. Naopak podle asimilantů, odpůrců židovské školy, by škola prohloubila rozdíl mezi Židy a Čechy a nahrála antisemitismu.